

Cemaat ve tarikat meselesi, toplumsal, dinsel ve siyasal yaşamımızın en önemli konuları arasında yer almaya devam ediyor. Bu tür yapılar, tarihimizin hemen hemen her döneminde mevcut idi. Özellikle de İslam'a girişten sonra....Bu cümleden olarak belirtelim ki, Türkler arasında İslamiyet, büyük kitlelerce benimsenen bir din olduktan sonra bir takım dinsel grupların da ortaya çıktığını görüyoruz. Lakin yine hemen belirtelim ki, başlangıçta bu tip grupların tümüyle sufi bir mahiyet arz ettiği görülüyor.

Ya

klâşık bin yıllık Türk İslam tarihindeki devlet ve dinsel gruplar arasındaki ilişkiye ve yaşanan meselelere dair birkaç kelam etmeden önce meselenin yalnızca İslam sonrasına hasredilemeyeceğini ifade etmek maksadıyla, din devlet ilişkisi konusunda İslam öncesi dönemde yaşanan bir bunalımdan/ krizden söz etmek yerinde olacaktık.

Gök Türk kağanlığının en ünlü kağanlarından biri olan bilge Kağan, deyim yerindeyse devletinin altın çağında bir karar alır. Ülkesinde Budist tapınakları yaptırmak ve böylece Türkler arasında Budizm'in yayılmasını sağlamak ister. Bunun, Türklerin göçerlikten yerleşikliğe geçmeleri konusunda olumlu etkisinin olacağını düşünür .Oysa Budizm daha ziyade mistik öğretiler dini olduğundan savaştı ve çevik bir halk olan Türklerin yaşam biçimine ve karakteristik özelliklerine ters bir yapı arz etmektedir. Nitekim bu gerçeği gören ünlü aygucu (başvezir) Tonyukuk, Bilge kağan'ın kayınbabasıdır. Tonyuyuk7un direnişi sayesinde Gök Türklerin Budizm'e girişi mümkün olmaz.

Bu büyük bunalım/ kriz belki de Türk tarihinde yaşanan ilk ve en önemli din- devlet ilişkisi bunalımıdır. Bunalım, deyim yerindeyse dirayetli bir başbakan/ başvezir sayesinde daha büyük toplumsal sorunlara yol açmadan atlatılmış olur.

Tonyukuk, Türk tarihinin en ünlü ve en etkileyici bilgelerinden biridir. O, Gök Türk Devletinde aygucu, kurultay başkanı ve yargı başkanı gibi bir takım unvanlara yaklaşık 50 yıl halkına hizmet etmiş büyük bir kişiliktir. Hatta 2.Gök Türk Devletinin (Kutluk Devleti) kuruluşunda da kutluk Kağan'la (ilteriş kağan) birlikte büyük rol oynamıştır.

Yaşanan bu gelişmelerden, bu gün de cemaat ve tarikatlar konusunda devlete akıl verecek zamanın tonyukuk 'larına gereksinim olduğu anlaşılıyor.

İslamiyet sonrasına gelecek olursak, evvelce de söylediğimiz gibi Türkler arasında oluşan ilk dinsel gruplar sufizm içerikli yapılardır. Bu noktada en başta Yesevilik denilen sufi akımını görüyoruz. Ahmet Yesevi tarafından kurulduğu yahut onun öğretileri doğrultusunda kurulan/ teşekkül eden yesevilik akımı, tarikat adını verdiğimiz yapıların Türkler arasındaki bilinen en eski biçimidir.Ahmet Yesevinin Türk kökenli büyük sufi bilge Hallac-ı mansur'un öğretilerinden çok etkilendiği, hikmet adı verilen şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Yesevilik, İslam inancı ile Türk kültürünün bir biresimi/ sentezi olarak teşekkül eder .Günümüzde Türk dünyasındaki pek çok tarikat, kökünü Yeseviliğe dayanmaktadır.Bu noktada özellikle Bektaşilik ve Nakşibendiliğin öne çıktığını görmekteyiz. Ancak ilaveten belirtelim ki geleneksel tarikat tasnifine dahil edemeyeceğimiz ve kendine özgü özellikleri olan Alevilik akımı açısından da Ahmet Yesevi'nin en önemli bir yere sahip olduğunu biliyoruz. Deyim yerindeyse Ahmet Yesevi ve Yesevilik, kendinden sonraki pek çok dinsel akımı etkilemiş ve çoğuna kaynaklık teşkil etmiş bir oluşumdur .Hatta denilebilir ki Yesevilik, ilk Türk tarikatıdır.

Tarihsel anlamda Türkler arasında çok etkili olan üç büyük tarikat vardır. Bunlar Kadirilik, nakşibendilik ve Bektaşiliktir. Bunların dışında da pek çok tarikat söz konusudur. Onların çoğunun bir şekilde bu üç akımla ilintili olduklarını görüyoruz .Lakin yine de özgün kimlikleri bulunan başka sufi oluşumlar söz konusudur. Söz gelimi Babailik, Mevlevilik, bedreddinilik gibi... Yeri gelmişken hemen ifade edelim; sufi akımlar ne denli özgün olurlarsa olsunlar birbirleriyle sıfır etkileşim halinde olan yapılar asla değillerdir. Haftaya kaldığımız yerden devam

edeceğim kalın sağlıcakla!